Muzyka w liturgii

Okres Wielkanocny dzieli się na trzy podokresy: oktawa wielkanocna, czas do Wniebowstąpienia Pana Jezus oraz Zesłanie Ducha Świętego.

Uroczystość Wniebowstąpienia. Nie można zamknąć tego święta do faktu zakończenia przez Chrystusa ziemskiej wędrówki, teologia tego dnia podkreśla intronizację Chrystusa, przebija nuta radości, utwierdza chrześcijańską misję w świecie, ukazuje ostateczny sens pracy ludzkiej, potwierdza sens działalności Kościoła w świecie. Repertuar pieśni jest raczej skromny. Śpiewniki podają pieśni śpiewane na melodie pieśni o Zmartwychwstaniu. Wartym polecenia jest hymn brewiarzowy *Zaświtał blaskiem promiennym*.

Zesłanie Ducha Świętego. Formularze mszalne łączą misję Ducha Świętego z całą działalnością Chrystusa. Usunięto oktawę, podtrzymano kolor szat czerwony, zachowano sekwencję. Posoborowa liturgia podkreśla wagę dni przygotowujących do samej uroczystości. Chociaż mamy osobne nabożeństwo (zwykle nowenna jest podczas nabożeństwa majowego) to nowenna przed uroczystością dokonuje się w ramach samej liturgii tzn. Mszy świętej). Mało jest pieśni do Ducha świętego w naszych śpiewnikach. Exultate Deo podaje około 20 śpiewów. Idealnym stanem byłoby gdyby wykonywać podczas nowenny codziennie inną pieśń do Ducha Świętego.

Nasuwa się również uwaga ogólna, że mamy niewystarczający repertuar pieśni na cały czas okresu wielkanocnego (jest to 7 tygodni). A zatem poszerzać znajomość dostępnego repertuar pieśni wielkanocnych, można także wybierać odpowiednie zwrotki lub korzystać z hymnów brewiarzowych tego okresu (np. *Na świętej uczcie Baranka* czy *Minęły cienie i mroki nocy*).

Okres ten wypada w dużej części miesiącu maju, który stał się miesiącem maryjnym. Pieśni maryjne zaczęto przenosić do liturgii bez względu na przeżywane uroczystości. Wykonywanie pieśni maryjnych w liturgii okresu wielkanocnego kłóci się jawnie z założeniami liturgii tego okresu. Oczywiście uwaga ta nie dotyczy nabożeństw majowych.

Diecezjalne Studium Organistowskie w Rzeszowie

Materiały formacyjne dla organistów

Maj 2015

Drodzy Duszpasterze i Organiści!

W bieżących materiałach formacyjnych kilka uwag dotyczących repertuaru pieśni podczas uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego i Zesłania Ducha Świętego. Ponadto propozycja harmonizacji hymnu o Stworzycielu Duchu przyjdź.

Przypominamy, że rozpoczynamy rekrutację do Diecezjalnego Studium Organistowskiego na rok 2015/2016, informacje zostaną rozesłane do parafii i także będą w naszych materiałach. Również będziemy kontynuować Kurs dokształcający dla Organistów. Szczegóły zostaną podane w czerwcowych *Materiałach*.

O Stworzycielu Duchu przyjdź

harm.: ks. Lucjan Dyka wraz z uczestnikami kursu dokształcającego dla organistów
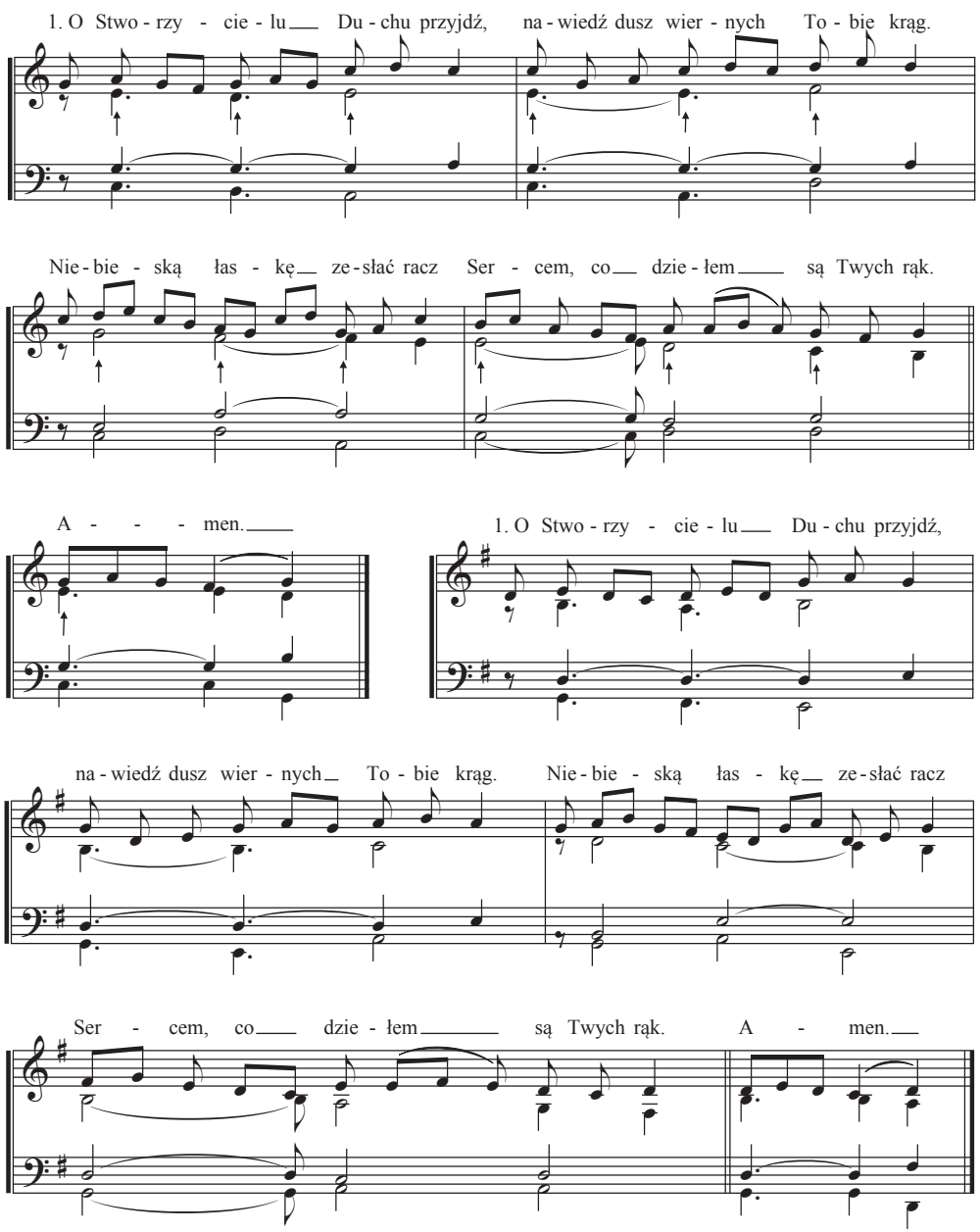
Niniejsze opracowanie harmoniczne hymnu *Veni Creator* zostało sporządzone zgodnie z zasadami harmonii modalnej, stosowanej we wszystkich utworach skomponowanych w skalach gregoriańskich (zarówno utwory chorałowe jak i śpiewy polskie oparte na skalach modalnych).

Hymn *Veni Creator* został napisany w skali *tetrardus plagius*, umownie oznaczanego cyfrą 8. Materiał dźwiękowy tej skali zawiera się w szeregu stopni diatonicznych od d do d^1 (w zapisie śpiewnikowym zwykle jest to oktawa wyżej). Dźwiękiem *finalis* jest g, a dominantowym – c^1. Nie jest to zatem żadna tonacja w trybie dur czy moll. Aby pokazać, jak brzmi ten utwór w oryginalnej skali, należy zapisać go bez znaków przykluczowych tak, aby zakończyć na dźwięku *finalis*, czyli g. Oczywiście rejestr ten nie jest wygodny do śpiewu podczas liturgii, dlatego po opracowaniu należy dokonać transpozycji (najlepiej o kwartę czystą w dół, dodając krzyżyk przy kluczu). W niniejszym wydaniu prezentujemy obie wersje.

Materiał dźwiękowy skali *tetrardus* (g, a, h, c, d, e, f) oraz unikanie współbrzmień zawierających kwintę zmniejszoną (akord na dźwięku h) i wykluczenie dźwięków alterowanych, niebędących dźwiękami skalowłaściwymi, narzuca możliwość wykorzystania następujących akordów: G-dur, C-dur, a-moll, F-dur, d-moll i e-moll (kolejność została ustalona według preferencji użycia). Pomimo zastosowania nazewnictwa akordów używanych w systemie dur-moll, nie należy kojarzyć ich z funkcjami.

Warto zwrócić uwagę, że utwory w stylu gregoriańskim nie posiadają metrorytmiki. Nie należy zatem zapisywać hymnu *Veni Creator* w jakimkolwiek metrum, ale pozostawić podział na człony wyznaczone przez tekst. Brak metrum skutkuje również brakiem akcentów metrycznych (mocnych i słabych części taktu). Akcenty melodii (a wraz z nią także harmonii) winny absolutnie pokrywać się z akcentami tekstu. Stąd zmiana akordu na sylabach akcentowanych (zostały one zaznaczone za pomocą strzałek nad pięciolinią). Pożądane są dłuższe wartości w głosach środkowych (tenorze i alcie) oraz zastosowanie opóźnień w którymś z tych głosów w zwrotach kadencyjnych. Dźwięk opóźniający musi być jednak przygotowany (za pomocą ligatury dźwięku opóźniającego ze składnikiem poprzedniego akordu). Oczywiście, zasada ta nie może obowiązywać, jeśli dźwięk opóźniający znajduje się w melodii (najwyższy głos). Rozwiązanie na „czysty akord" następuje na ostatniej sylabie członu. Wraz z poprzedzającą ją sylabą akcentowaną tworzą tzw. zwrot kadencyjny.

Taka harmonizacja utworu ma za zadanie przede wszystkim uwydatnić tekst, pomaga zgromadzeniu liturgicznemu w „lekkim" śpiewie (akcenty narracji zgadzają się z akcentami muzycznymi), oraz nie fałszuje oryginalnej tonalności gregoriańskiej przez wprowadzanie obcego materiału dźwiękowego.

Zachęcamy do analizy utworu oraz wykorzystania w praktyce liturgicznej.

ks. Lucjan Dyka

PS. Informacje o pełnym kursie harmonii modalnej można uzyskać w Diecezjalnym Studium Organistowskim w Rzeszowie.